

«Corpus Μνημείων Θεσσαλονίκης»
Summaries of Communications
XVIIIth International Congress of Byzantine
Studies
Moscow, 1991, p. 650-651

CORPUS ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Πολλοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί με τη Θεσσαλονίκη και τα μνημεία της η έλλειψη όμως ενός συγκεντρωτικού έργου με πληροφορίες και βιβλιογραφία ήταν ως τώρα έντονα αισθητή.

Για το λόγο αυτό, όπως έχει ήδη ανακοινωθεί στο 9ο Συμπόσιο της ΧΑΕ,¹ η συγκρότηση μιας επιστημονικής ομάδας που θα συγκεντρώνει το υλικό για τη Θεσσαλονίκη, από την ίδρυση της μέχρι το 1912, και θα προχωρούσε στη συγγραφή ενός τέτοιου έργου, θεωρήθηκε εδώ και καιρό αναγκαία.

Η εργασία αυτή άρχισε το 1984 με πρωτοβουλία επιστημονικής ομάδας από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και από τις Εφορείες Κλασικών και Βυζαντινών Αρχαιοτήτων της πόλης. Στη συνέχεια εντάχθηκε στα ερευνητικά προγράμματα του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών.

Το Corpus Μνημείων Θεσσαλονίκης θα περιλαμβάνει: γενικά κεφάλαια για την πολεοδομία, την αρχιτεκτονική, την παλαιοχριστιανική ζωγραφική και τα ψηφιδωτά, τη γλυπτική, τη βυζαντινή ζωγραφική στη Θεσσαλονίκη, επί μέρους λήμματα για μεμονωμένα μνημεία και μεγαλύτερα λήμματα για ορισμένες ενότητες (π.χ. τείχη, δίκτυο ύδρευσης-αποχέτευσης, κοσμικά κτήρια κλπ), μνημεία γνωστά από τις πηγές και παράρτημα γενικής βιβλιογραφίας.

Περισσότεροι από σαράντα αρχαιολόγοι και αρχιτέκτονες συγγράφουν τα λήμματα για τα μνημεία, επιστημονική ομάδα κάνει τις εργασίες υποδομής (συντονισμό, αποδελτίωση, βιβλιογραφική ενημέρωση, αρχελοθέτηση, αποτύπωση, σχεδίαση ή ανασχεδίαση κλπ) και επιστημονική επιτροπή είναι υπεύθυνη για τη συγγραφή των γενικών κεφαλαίων και έχει την εποπτεία του ερευνητικού αυτού προγράμματος. Παράλληλα και εξαιτίας αυτής της έρευνας δημιουργούνται αρχεία πληροφοριών για τη Θεσ-

σαλονίκη: βιβλιογραφικό, φωτογραφικό, σχεδίων.

Η συγγραφή στηρίζεται στο δημοσιευμένο ήδη υλικό, αλλά και στα νέα στοιχεία, τα οποία ήρθαν για πρώτη φορά στο φως με τις νεότερες έρευνες (ανασκαφικές, συντήρηση κλπ) κυρίως μετά τους σεισμούς του 1978 και τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις οδηγούν σε αναθεώρηση παλιότερων απόψεων.

Λόγω της πληθώρας του υλικού και για τεχνικούς λόγους αποφασίστηκε τελικά να γίνει διάρθρωση σε τεύχη. Το πρώτο τεύχος περιλαμβάνει τα τείχη και τα σωζόμενα θρησκευτικά μνημεία της πόλης μέχρι και την εικονομαχία και προγραμματίζεται να εκδοθεί μέσα στο 1991.

¹ Ένατο Συμπόσιο Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης, ΧΑΕ, 26-28 Μαΐου 1989, Αθήνα (1989)

CORPUS ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών / ΑΠΘ εκπονεί από το 1984 ερευνητικό πρόγραμμα με τη συνεργασία του επιστημονικού προσωπικού των Εφορειών Κλασικών και Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης, με στόχο την έκδοση Corpus των Μνημείων της πόλης, από την ίδρυση της μέχρι και τον 19^ο αι. Στους συνεργάτες ανήκουν σαράντα αρχαιολόγοι και αρχιτέκτονες (οι συγγραφείς των λημμάτων), η επιστημονική ομάδα που εκπονεί τις εργασίες υποδομής καθώς και η πενταμελής επιστημονική επιτροπή, η οποία έχει και την εποπτεία του προγράμματος.

Το εν λόγω Corpus θα έχει την ακόλουθη διάρθρωση:

1. Εισαγωγικό μέρος με γενικά κεφάλαια για την Πολεοδομία, την Αρχιτεκτονική, την παλαλοχριστιανική Ζωγραφική και τα Ψηφιδωτά, τη Γλυπτική, τη βυζαντινή Ζωγραφική.
2. Τα επί μέρους λήμματα για μεμονωμένα μνημεία και τα μεγαλύτερα λήμματα για ορισμένες ενότητες (π.χ. τείχη, κοσμικά κτήρια, δίκτυο ύδρευσης-αποχέτευσης, κλπ.). Εδώ περιλαμβάνονται πενήντα οκτώ λήμματα και το καθένα αποτελείται από: α. θέση, β. ιστορικές πηγές, γ. περιγραφή (Αρχιτεκτονική, Γλυπτική, Ζωγραφική, Επιγραφές) δ. χρονολόγηση, ε. βιβλιογραφία.
3. Μνημεία γνωστά από πηγές.
4. Παράρτημα γενικής βιβλιογραφίας.

Για την καλύτερη κατανόηση του υλικού, αυτό θα συνοδεύεται από λεπτομερή σχέδια, μερικά από τα οποία θα δημοσιευτούν για πρώτη φορά. Η φωτογραφική τεκμηρίωση βασίζεται σε φωτογραφίες αρχείων καθώς και σε νέα φωτογράφιση των μνημείων. Μερικές από τις αρχελακές φωτογραφίες είναι πολύτιμες, γιατί μας δείχνουν τα μνημεία πριν από οποιαδήποτε επέμβαση που έγινε σ' αυτόν τον αιώνα, κι άλλες πάλι γιατί προβάλλουν νέα στοιχεία, που ήρθαν στο φως ύστερα από το σεισμό '78.

Ως τώρα έχει ολοκληρωθεί και εξεταστεί από την επιστημονική επιτροπή ένας μεγάλος αριθμός των λημμάτων. Η βιβλιογραφική έρευνα και η αποτύπωση των μνημείων προχωρούν με ταχύ ρυθμό, όπως και η συλλογή αρχελακών φωτογραφιών, ενώ έχει προγραμμα-

τιστεί και αρχίζει η νέα φωτογράφιση.

Παράλληλα και εξαιτίας ακριβώς αυτής της εμπεριστατωμένης έρευνας δημιουργούνται στο Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών τα εξής αρχεία για τη Θεσσαλονίκη:

- το βιβλιογραφικό αρχείο, σε ειδικές κάρτες, καταταγμένες σε κατηγορίες και μνημεία, καταγράφονται όλες οι δημοσιευμένες πληροφορίες που αφορούν στη Θεσσαλονίκη και όχι μόνον τα άρθρα που είναι αφιερωμένα εξ ολοκλήρου στην πόλη και τα μνημεία της.
- το αρχείο σχεδίων, κατόψεις, τομές και όψεις σε ενιαία κλιμακα και υπόμνημα, καθώς και αντιγραφές παλιών σχεδίων.
- το φωτογραφικό αρχείο, φωτογραφίες, φιλμς, διαφάνειες.
- το αρχείο φωτοτυπιών, συγκεντρώνονται άρθρα για τη Θεσσαλονίκη και σπάνιες δημοσιεύσεις.